про факти злочинної події, їх допустимість та належність до провадження, достатність усієї сукупності встановлених фактичних даних для досягнення істини під час розслідування.

Аналіз чинного кримінального процесуального закону (ст. 9 та ст. 94 КПК України) дозволяє визначити систему принципів оцінки доказів, яка включає наступні положення:

1) при оцінці доказів необхідно керуватися законом;

2) ніякі докази для суду, прокурора, слідчого не мають наперед встановленої сили. Свобода в оцінці доказів гарантується законом;

3) суддя, прокурор, слідчий оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням. Суд в оцінці доказів не пов'язаний з висновками, зробленими під час досудового розслідування;

4) внутрішнє переконання ґрунтується на оцінці сукупності розглянутих доказів. Внутрішнє переконання – не безконтрольне, це не довільна думка тих чи інших осіб, його обґрунтованість повинна і може бути перевірена за матеріалами кримінального провадження;

5) кожний доказ підлягає оцінці з точки зору належності, допустимості, достовірності, а всі зібрані докази в їх сукупності – достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Оцінка доказів повинна бути заснована на розгляді всіх фактичних даних в їх сукупності і викладена у формі мотивованого висновку про те, чому одні докази покладені в основу рішення, а інші відкинуті;

6) оцінка доказів суддею, прокурором, слідчим повинна бути всебічною, повною та неупередженої.

Можна стверджувати, що тільки дана система принципів оцінки доказів найбільш повно і всебічно відображає її основні риси та зміст.

Одержано 16.10.2019

УДК 343.13:[347/965:347.2](477)

Ольга Василівна ДУДКО,
аспірант наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

ЗАХИСТ АДВОКАТОМ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА АРЕШТОВАНЕ МАЙНО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Арешт майна (глава 17 КПК), як захід забезпечення кримінального провадження, має певні особливості, обумовлені, насамперед, з'ясуванням доцільності обмеження окремих майнових прав

© Дудко О. В., 2019

підозрюваного, або осіб, які в силу закону несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану ним. У зв'язку із цим діяльність адвоката, залученого до кримінального провадження, важко переоцінити, адже право кожної особи володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю проголошено на конституційному рівні. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права приватної власності. Право приватної власності є непорушним (див. ст. 41 Конституції України) [1]. У кримінальному процесуальному законодавстві питання захисту права власності виникає у зв'язку із винесенням ухвали про накладення арешту на майно.

Під час звернення з клопотанням про арешт майна у слідчого та прокурора можуть виникати проблеми щодо виконання вимог п. 3 ч. 2 ст. 171 КПК (у своєму клопотанні про арешт майна слідчий, прокурор має назвати документи, які підтверджують право власності на майно, що підлягає арешту). Адже на момент звернення до суду з таким клопотанням (що має бути зроблено не пізніше наступного дня після вилучення – ч. 5 ст. 171 КПК) не завжди є можливість встановити власників цих речей [2]. У разі, коли ця вимога недотримується, адвокат, будучи захисником підозрюваного, або представником особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, чи юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зобов'язаний вказати на це під час розгляду клопотання про арешт майна. Крім того, адвокат може скористатись можливістю клопотати перед слідчим суддею заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про арешт майна (ч. 4 ст. 171 КПК) [3].

Доводиться констатувати наявність низки законодавчих прогалин у регламентації КПК процесуального порядку розгляду клопотання про арешт майна (відсутність строку, протягом якого слідчий суддя повинен постановити ухвалу про повернення клопотання прокурору, а також строку, протягом якого прокурор повинен отримати та передати у разі необхідності повернуте клопотання слідчому), що створюють підґрунтя для процесуальних зловживань слідчого, прокурора, і, як наслідок, – для **тривалого і безпідставного порушення майнових прав осіб, чиє майно було тимчасово вилучено**. Відсутність чіткої позиції законодавця у регулюванні означеної процедури ставить у нерівне становище власників майна. Тим не менш, як слушно зазначає М. Задорожний, своєчасне звернення до фахівця-правника, який може надати необхідну правову допомогу як на стратегічному, так і на тактичному рівні відповідно до фактичних обставин справи, збільшує шанси власників на те, що їхні права не будуть порушені, або будуть

ефективно відновлені в разі порушення, а це, в свою чергу, сприятиме формуванню позитивної практики відстоювання законних інтересів власників і, зрештою, – зміцненню правопорядку в державі [4].

Відповідно до ч. 1 ст. 172 КПК визначено, що повідомлення про участь розгляді клопотання про арешт майна направляється підозрюваному, іншому власнику майна, і за наявності – також захиснику, законному представнику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. Виклик указаних осіб дає слідчому судді можливість отримати протилежні докази та процесуальну позицію, що сприяє всебічному розгляду клопотання про арешт майна. Неприбуття цих осіб у судове засідання не перешкоджає розгляду клопотання. Однак, як видається, під час даної процедури адвокат, який може виконувати функцію як захисника, так і представника, повинен бути присутнім з метою позитивно для свого клієнта вплинути на вирішення питання щодо відповідного майна.

Варто також зазначити, що клопотання слідчого, прокурора, цивільного позивача про арешт майна, яке не було тимчасово вилучене, може розглядатися без повідомлення підозрюваного, іншого власника майна, їх захисника, представника чи законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо це є необхідним з метою забезпечення арешту майна (ч. 2 ст. 172 КПК) [3]. Така необхідність може обумовлюватися наявністю обґрунтованої підозри вважати, що в разі повідомлення підозрюваного, іншого власника майна про наміри накласти арешт на їхнє майно вони можуть його сховати, знищити, пошкодити тощо [4, с. 444]. Якщо ж повідомити підозрюваного, іншого власника майна про те, що буде розглядатися питання про арешт їхнього майна, то ними будуть негайно вжиті заходи щодо його реалізації [5, с. 158].

Науковцями та практиками відмічаються непоодинокі випадки, коли власника арештованого майна не визнано підозрюваним або особою, яка несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного або неосудної особи. Розглядаються такі клопотання частіше без повідомлення власника майна та зацікавлених осіб [6]. Неврахування слідчими суддями того, хто саме є власником майна, на яке накладається арешт є порушенням права на вільне володіння майном, визначене ст. 41 Конституції України та ст. 1 Протоколу до ЄКПЛ від 20 березня 1952 року щодо вільного володіння своїм майном [1; 7]. У разі незгоди з ухвалою слідчого судді про арешт майна адвокат, як захисник підозрюваного, або як

представник третьої особи, повинен скористатись можливістю оскаржити судове рішення щодо арешту майна (ч. 7 ст. 173 КПК).

Крім того, гарантією права власності є право власника майна на звернення до слідчого судді з тим, щоб він скасував арешт майна [8, с. 143]. Зокрема, у ч. 1 ст. 174 КПК зазначено, що підозрюваний, його захисник, законний представник, інший власник або володілець майна, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які не були присутні при розгляді питання про арешт майна, мають право заявити клопотання про скасування арешту майна повністю або частково. Арешт майна також може бути скасовано повністю чи частково ухвалою слідчого судді за клопотанням підозрюваного, його захисника, законного представника, іншого власника або володільця майна, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо вони доведуть, що в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено необґрунтовано [3].

Адвокатам слід обговорювати із своїми довірителями доцільність користуватись вказаним правом у кожному конкретному випадку. Як свідчить слідча практика, у кримінальних провадженнях, у яких було накладено арешт на майно, часто саме підзахисні у розмові зі своїм захисником вказували на доцільність вжиття заходів для скасування відповідного рішення слідчого судді, що, на нашу думку, свідчить про недостатню ініціативність адвокатів у відстоюванні майнових прав клієнтів.

Список бібліографічних посилань: 1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 13.10.2019). **2.** Ухвала Сєвєродонецького міського суду Луганської обл. від 10.01.2018 : справа № 428/13646/17, провадження № 6/428/108/2017 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71546928 (дата звернення: 13.10.2019). **3.** Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 13.10.2019). **4.** Задорожний М. Як запобігти зловживанням під час тимчасового вилучення майна // Протокол : сайт. 23.01.2019. URL: https://protocol.ua/ru/mikita_zadorogniy_yak_zapobigti_zlovgivannyam_pid_chas_timchasovogo_viluchennya_mayna/ (дата звернення: 13.10.2019). **5.** Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. Харків : Право, 2012. Т. 1. 693 с. **6.** Беляєва К. Слідчі судді вказали на помилки захисників, які унеможливлюють розгляд клопотань //

Протокол : сайт. 08.01.2017. URL: https://protocol.ua/ua/slidchi_suddi_vkazali_na_pomilki_zahisnikiv_yaki_unemoglivlyuyut_rozglyad_klopotan (дата звернення: 13.10.2019). **7.** Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : від 20.03.1952 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535 (дата звернення: 13.10.2019). **8.** Симоненко З. В. Гарантії захисту права власності при накладенні арешту на майно у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства.* 2016. № 1. С. 140–145.

Одержано 16.10.2019

УДК 343.122(477)

Олена Олександрівна ЖУРАВЕЛЬ,
аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ,
суддя Первомайського міськрайсуду Харківської області

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ ЗАСАДИ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ КЛОПОТАНЬ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

Перед слідчим суддею стоїть завдання щодо реалізації засади законності при розгляді клопотання слідчого про отримання дозволу на проведення обшуку. Відповідно до п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК України слідчий суддя здійснює судовий контроль за дотриманням прав учасників кримінального провадження, зокрема й засади законності при розгляді клопотань слідчого, прокурора, що тимчасово обмежують права громадян. Згідно ст. 30 Конституції України та ст. 13 КПК України не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше, як за вмотивованим рішенням суду. Відповідно до ч. 2 ст. 234 КПК України слідчий, за погодженням з прокурором звертається до слідчого судді з клопотанням про отримання такого дозволу. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законодавцем порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи (ч. 3 ст. 30 Конституції України, ч. 3 ст. 233, 234 КПК України). Слідчий суддя розглядає таке клопотання відповідно до положень ст. 234 КПК України, перевіряючи, чи дійсно були наявні та обґрунтовані підстави для такого проникнення. Законодавець у ст. 237

© Журавель О. О., 2019